

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Norrtälje, för bristande dokumentation av vidtagna utredningsåtgärder i samband med beslut om placering i avskildhet enligt 6 kap. 8 § första stycket fängelselagen (2010:610)

Beslutet i korthet: I beslutet riktas kritik mot Kriminalvården, anstalten Norrtälje, för bristande dokumentation av vidtagna utredningsåtgärder i samband med beslut om placering i avskildhet enligt 6 kap. 8 § första stycket fängelselagen (2010:610). Ett beslut om avskildhet enligt den nämnda bestämmelsen är en ingripande åtgärd som endast får vidtas för utredning av misskötsamhet. För att säkerställa att avskildheten inte pågår längre än vad som är absolut nödvändigt är det av central betydelse att anstalten har kontroll över vilka utredningsåtgärder som har vidtagits. Bl.a. på grund härav är det viktigt att anstalten på ett tydligt sätt dokumenterar vilka utredningsåtgärder som genomförts. Anstalten Norrtälje kritiseras för att i samband med utredningen inte ha redovisat att förhör genomförts och vad som framkommit i samband därmed.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 30 mars 2012, anförde A.L. bl.a. följande. Den 21 mars 2012 blev han placerad i avskildhet. I samband därmed genomfördes ett förhör med honom. Han ville inte svara på några frågor och när förhöret avslutats begärde han att få en kopia av förhørsutskriften. Som svar fick han att han ”med attityd” kunde få ett blankt papper av anstalten. Dagen efter begärde han på nytt att få en kopia av förhørsutskriften och fick då till svar att eftersom han valde att inte svara på några frågor så kunde han få ett blankt papper. Därtill uppgav vårdaren att det inte rörde sig om något förhör, utan att det vara fråga om ett ”samtal”.

Utredning

Inledningsvis infordrades och granskades utdrag ur Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) samt beslut om avskildhetsplacering den 21 mars 2012 och eventuella handlingar gällande misskötsamhet.

Anmälan remitterades härefter till Kriminalvården. I sitt remissvar anförde myndigheten, region Stockholm, genom regionchefen Gunilla Ternert, följande.

Kriminalvården, Region Stockholm, har inhämtat uppgifter från Kriminalvårdsinspektör Matthias Karlsson.

Den 20 mars 2012 avskildes två intagna vid paviljong C (32 platser). Alla kvarvarande intagna, vid paviljong C, bl.a. A.L., avskildes enligt 6 kap 8 § fängelselagen (2010:610) FäL, dagen efter, den 21 mars. Avskildheten sker på paviljongen. Ytterligare en intagen förflyttas dock till avskildhetsavdelningen. Av rapporten, som återgavs i avskildhetsbesluten, framgick att det under en längre tid varit oroligt på paviljong C. Missnöjesyttringar om hur maten fördelades på paviljongen hade kommit till personals kännedom från flera olika intagna. Det fanns uppgifter om att intagna måste betala för sin frukost, att intagna som ej betalade inte heller fick någon frukost. Efter det att de två ovan nämnda intagna avskildhetsplacerades under tisdagen den 20 mars eskalerade oroligheterna i samband med att intagna på paviljong C hade stormöte. Flera intagna på avdelningen upplevde situationen som hotfull och var rädda och avdelningspersonal upplevde situationen som orolig. Under dagen levererades ett brev till anstalten där det krävdes att två utpekade intagna skulle lämna avdelningen omedelbart. Brevet var undertecknat med Pav C.

För att med säkerhet kunna identifiera vilken eller vilka intagna som hotade andra intagna (eller låg bakom detta) bedömdes det nödvändigt att hålla samtliga intagna avskilda från varandra. Anstalten gjorde bedömningen att det inte förelåg skäl till inskränkningar för besök eller telefoni genom Intik. Två särskilt utpekade tjänstemän utsågs till att höra samtliga intagna som var avskilda. Visitationer av intagna, bostadsrum och allmänna utrymmen genomfördes. Intensifierad granskning av försändelser till och från de aktuella intagna sker. Möten där information som inhämtats sammanställs med tidigare kunskap om konstellationer av intagna.

Relativt tidigt under aktuell avskildhetsperiod görs bedömningen att konstellationen vid paviljongen måste brytas. Efter att mer information analyserats, framkommer misstankar om att det kunde vara andra intagna, än de tre som hade förflyttats, som hade en framträdande roll i oroligheterna på avdelningen. När avskildhetsplaceringen enligt 6 kap 8 § närmade sig fyradygnsgränsen så bedömde anstalten att det var nödvändigt att hålla samtliga intagna på avdelningen fortsatt avskild för att upprätthålla ordningen och säkerheten, varför avskildheten enligt 6 kap 8 § hävdades den 25 mars kl. 12.45 och beslut om avskildhet enligt 6 kap 5 § meddelades istället. Denna avskildhet hävdades dagen efter, kl. 16.30, efter att två intagna förflyttats tillbaka till avdelning och en annan intagen förflyttats från avdelningen. Det var relativt sent under aktuell tidsperiod som kunskapen om att det var den senare intagne som låg bakom oroligheterna, kom anstalten tillhanda.

Som framgår av anmälan så förhöordes A.L. den 21 mars. Han ville dock inte svara på några frågor kring förhållandet på avdelning och förhöret avslutades. Att ett förhör genomförts har dokumenterats i avskrivningsbeslutet beträffande misskötsamhetsärendet som utreddes under avskildheten.

Författningsbestämmelser

Enligt 13 kap 4 § fängelselagen (2010:610), ska innan ett beslut om varning meddelas förhör hållas med den intagne.

Av 18 § fängelseförordningen (2010:2010) följer att om en intagen hålls avskild enligt 6 kap. 4-9 §§ fängelselagen ska åtgärden dokumenteras. Av dokumentationen ska det framgå

1. vilka skälen för åtgärden är,
2. när den intagne avskiljdes,
3. när avskildheten upphörde,
4. var den intagne placerats, och
5. om den intagne undersökts av läkare.

Kriminalvårdens bedömning

Det finns inte någon särskild lagbestämmelse i FäL om utredning av ett ärende om avskildhet (jfr numera upphävda 22 § KvaL). Kriminalvården har ändå ett ansvar för att ett ärende om avskildhet blir tillräckligt utrett och att nödvändigt underlag för beslutet hämtas in.

Förvaltningslagens regler är tillämpliga på ärenden om placering i avskildhet. Eftersom ett ärende om avskildhet handlar om myndighetsutövning mot en enskild är bl.a. de särskilda reglerna i 14-17 §§ förvaltningslagen tillämpliga.

A.L. har delgivits skälen för avskildheterna och givits möjlighet att yttra sig över skälen. Han lämnade dock inte några uppgifter som hade betydelse för utgången av ärendet.

Dokumentationskraven i fängelseförordningen har uppfyllts.

Beslut om att placera en hel avdelning i avskildhet enligt 6 kap 5 § FäL efter en tids avskildhet för utredning enligt 6 kap 8 § tillhör naturligtvis ovanligheterna. Att omständigheterna inte utgjordes av någon av de typsituationer som normalt kan föranleda att 6:5 blir tillämplig medför dock inte per automatik att hanteringen är felaktig. Det saknades laglig möjlighet att kvarhålla de intagna på avdelningen placerade i avskildhet enligt 6 kap 8 § efter den 25 mars kl. 12.45. Vid denna tidpunkt hade anstaltsledningen erhållit information som till viss del kringkastade deras tidigare analys av de bakomliggande orsakerna till oroligheterna. De bedömde att det var nödvändigt att (fortsatt) hålla de intagna avskilda från varandra för att kunna upprätthålla ordningen och säkerheten.

Huruvida anstaltens beslut om avskildhet enligt 6 kap 5 § var riktig i sak är en bedömningsfråga. Det bör dock noteras att anstalten under den senare avskildheten förändrade konstellationen på avdelningen genom fler förflyttningar, detta innan avskildheten slutligen upphävdes.

A.L. gavs tillfälle att kommentera remissvaret.

Bedömning

Utredningen visar att A.L. den 21 mars 2012 placerades i avskildhet med stöd av 6 kap. 8 § första stycket fängelselagen. Enligt bestämmelsen får en intagen, under *utredning* enligt 12 kap. 1 § fängelselagen eller 26 kap. 6 och 7 §§ brottbalken, hållas tillfälligt avskild från andra intagna i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med *utredningen* inte ska äventyras (kursiverat här). Av motiven till bestämmelsen framgår att möjligheten att placera någon i avskildhet bör användas restriktivt. Avskildhet bör bara användas i situationer där det finns en risk för att den intagne, om han eller hon inte hålls avskild, undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (se prop. 2009/10:135 s. 141).

Möjligheten till avskildhet får således användas för utredning av misskötsamhet och när utredningen är genomförd saknas möjlighet att hålla någon avskild med stöd av bestämmelsen. Skälen för att möjligheten till avskildhet ska användas med stor restriktivitet är goda. Ett beslut om avskildhet är en mycket ingripande åtgärd och innebär att Kriminalvården kan avskilja någon enbart på misstanke om misskötsamhet. Jag vill därför understryka vikten av att Kriminalvården, efter att ett sådant beslut fattats, genomför utredningen på ett effektivt och ändamålsenligt sätt, för att säkerställa att avskildheten inte pågår längre än vad som är absolut nödvändigt. Vilka utredningsåtgärder som anstalten behöver vidta varierar givetvis från fall till fall, men det är ofrånkomligen så att det måste genomföras förhör med

den avskilde för att denne ska ges möjlighet att ge sin syn på saken (jfr 12 kap. 3 § fängelselagen).

Som Kriminalvården har påpekat i sitt remissvar framgår av 18 § fängelseförordningen vilka åtgärder som ska dokumenteras i samband med att en person hålls avskild. Något uttryckligt krav på att genomförda förhör ska dokumenteras finns inte i den bestämmelsen. Någon reglering – motsvarande 22 § tredje stycket i den numera upphävda lagen (1976:203) om kriminalvård i anstalt, om att protokoll ska föras över vad som framkommit i samband med utredningen om avskildhet – finns inte i fängelselagen. Även om så är fallet, vill jag peka på nödvändigheten av att Kriminalvården på ett tydligt sätt dokumenterar vilka utredningsåtgärder som vidtas i samband med att en person hålls avskild.

En tydlig redovisning av utredningsåtgärderna gör det möjligt att i efterhand bedöma huruvida utredningen genomförts på ett korrekt och ändamålsenligt sätt. Dessutom bidrar en tydlig dokumentation till att anstalten kan hålla kontroll över vilka åtgärder som vidtagits under utredningen och att den genomförs på ett effektivt sätt. Därmed säkerställs att ansvarig beslutsfattare får en helhetssyn över utredningen. Det senare är, enligt min uppfattning, en grundläggande förutsättning för att garantera att en person inte hålls avskild längre tid än vad som är absolut nödvändigt. Därtill är dokumentationen nödvändig för att den intagnes rätt till insyn i ärendet, enligt 16 § förvaltningslagen, ska kunna tillgodoses.

Enligt Kriminalvården har det förhör som hölls med A.L. under utredningen dokumenterats i anstaltens avskrivningsbeslut den 29 mars 2012. I beslutet avskrevs misstankarna om misskötsamhet mot A.L. och det har antecknats att så skedde ”efter företagen utredning och samtal med samtliga intagna vid avdelningen”. Av de handlingar som begärts in från Kriminalvården och granskats framgår inte vilka utredningsåtgärder som vidtagits under den tid A.L. varit avskild eller vilka uppgifter som framkommit vid ”samtalen”.

Anstalten Norrtäljes redovisning av vidtagna utredningsåtgärder i samband med att A.L. hölls avskild uppfyller inte det krav på tydlighet som, på goda grunder, kan ställas på dokumentationen i samband med ett beslut av så ingripande karaktär. Ett grundläggande krav måste vara att anstalten redovisar vilka uppgifter som framkommit vid de förhör som genomförts. Även om den hörde vägrar att uttala sig så ska det anges i ett särskilt upprättat dokument att förhöret har genomförts och att den avskilde vägrar svara på frågor. Så har inte skett i det aktuella ärendet. Jag utgår från att nödvändiga åtgärder vidtas för att säkerställa att utredningen i avskildhetsärenden i fortsättningen genomförs på ett korrekt sätt och att åtgärderna dokumenteras.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det anförda.